

Vận dụng học thông qua chơi trong dạy học Môn Tự nhiên và Xã hội ở tiểu học

Lê Thị Quế*

* Học viên Cao học K6A- Trường ĐH Hùng Vương

Received: 13/2/2023; Accepted: 16/2/2023; Published: 8/3/2023

Abstract: The General Education Program 2018 at primary level is built in the direction of developing learners' qualities and competencies. In order for the learning to be meaningful and highly effective for primary school students, teachers need to create a happy learning environment that stimulates students' excitement so that students can participate in interactions and experiences. The article approaches to analyze the concept, characteristics and meaning of teaching in the approach of Learning through play; identify the objectives and characteristics of the subject Nature and Society in primary school, thereby proposing the process of designing lesson plans to apply them to effective teaching.

Keywords: Excitement, learning through play, Nature and Society, primary school students, access to education.

1. Đặt vấn đề

Học thông qua Chơi góp phần phát triển nhận thức, khả năng sáng tạo, kỹ năng sáng tạo, bày tỏ cảm xúc và phát triển phẩm chất cho HS. Học thông qua chơi giúp HS học tập vui vẻ, hứng thú, có ý nghĩa, hình thành và xây dựng kiến thức, kỹ năng mới một cách tích cực, chủ động, sáng tạo và linh hoạt. Như vậy, Học thông qua chơi góp phần thực hiện mục tiêu, yêu cầu cần đạt của chương trình Giáo dục phổ thông 2018. Học thông qua chơi thúc đẩy phương pháp, hình thức tổ chức dạy học và đáp ứng yêu cầu về đổi mới đánh giá HS.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái quát môn Tự nhiên và Xã hội ở Tiểu học

2.1.1. Mục tiêu môn học

Chương trình môn Tự nhiên và Xã hội góp phần hình thành, phát triển ở HS tình yêu con người, thiên nhiên; đức tính chăm chỉ; ý thức bảo vệ sức khỏe của bản thân, gia đình, cộng đồng; ý thức tiết kiệm, giữ gìn, bảo vệ tài sản; tinh thần trách nhiệm với môi trường sống; các năng lực chung và năng lực khoa học.[2] Cũng giống các môn học khác, môn Tự nhiên và Xã hội góp phần hình thành ở HS các phẩm chất chủ yếu. Ngoài ra môn học còn tập trung hình thành cho các em những năng lực khoa học, bao gồm các thành phần: nhận thức khoa học, tìm hiểu môi trường tự nhiên và xã hội xung quanh, vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học. [2]

2.1.2. Đặc điểm môn Tự nhiên và Xã hội

Môn TN-XH tích hợp những kiến thức về thế giới tự nhiên và xã hội, có vai trò quan trọng trong việc

giúp học sinh (HS) học tập các môn Khoa học, Lịch sử và Địa lý ở các lớp 4, 5. Môn học coi trọng việc tổ chức cho HS trải nghiệm thực tế, tạo cho các em cơ hội tìm tòi, khám phá thế giới tự nhiên và xã hội xung quanh; vận dụng kiến thức vào thực tiễn, học cách ứng xử phù hợp với tự nhiên và xã hội. Bên cạnh đó, các nội dung tích hợp cũng được thể hiện rõ qua môn học với việc cập nhật, đưa các nội dung giáo dục có liên quan đến môi trường, giáo dục tài chính, giáo dục giới tính, giáo dục kỹ năng sống... vào nội dung các chủ đề của môn học. Đặc điểm này giúp môn học gần thực tiễn và góp phần phát triển năng lực giải quyết các vấn đề và sáng tạo ở HS. Với nội dung gần gũi cuộc sống hàng ngày và mang tính tích hợp cao, Môn Tự nhiên và Xã hội có nhiều cơ hội giúp người học trải nghiệm, tìm hiểu, khám phá cuộc sống xung quanh. Do đó, Học thông qua chơi là cách tiếp cận phù hợp và có nhiều ưu thế khi dạy học môn Tự nhiên và Xã hội, góp phần hình thành và phát triển phẩm chất, năng lực cho HS, đặc biệt là năng lực khoa học.

2.2. Xây dựng kế hoạch bài dạy môn Tự nhiên và Xã hội theo hướng tiếp cận Học thông qua chơi

2.2.1. Xác định mục tiêu bài dạy theo hướng tiếp cận Học thông qua Chơi

Học thông qua chơi không phải là tổ chức cho HS chơi các trò chơi và đơn thuần HS sẽ học được điều gì qua trò chơi đó. Học thông qua chơi là cách tiếp cận giáo dục hướng đến các mục tiêu dạy học xác định. Để áp dụng Học thông qua chơi một cách hiệu quả thì trước tiên phải bắt đầu từ mục tiêu được xác định trước. Mục tiêu của mỗi bài học đã được xác định và

lựa chọn dựa trên cơ sở nghiên cứu chương trình. Từ chương trình của môn học, giáo viên tìm hiểu, xác định yêu cầu cần đạt đối với mỗi chủ đề, bài học. Trên cơ sở đó sẽ lựa chọn mạch nội dung phù hợp để áp dụng Học thông qua chơi.

2.2.2. Lựa chọn nội dung phù hợp để tổ chức dạy học theo hướng tiếp cận Học thông qua Chơi

Dựa vào mục tiêu đã xác định, giáo viên lên ý tưởng và xây dựng kế hoạch cụ thể cho bài học/chủ đề. Trong kế hoạch cần xác định rõ những nội dung nào của bài học/chủ đề; những hoạt động dạy học cụ thể nào có thể tổ chức theo hướng tiếp cận Học thông qua chơi. Học thông qua Chơi có thể được sử dụng ở bất kỳ bước nào trong tiến trình dạy học, tuy nhiên sẽ hiệu quả hơn khi giáo viên cân nhắc lựa chọn những nội dung phù hợp. Đó là những nội dung vừa hướng đến mục tiêu đã chọn, vừa giúp HS đáp ứng và phát huy tốt nhất 5 đặc điểm của Học thông qua Chơi một cách chủ động và tích cực.

2.2.3. Lựa chọn phương pháp, kỹ thuật dạy học hướng đến các đặc điểm của Học thông qua chơi

Khi lựa chọn phương pháp, kỹ thuật dạy học, giáo viên cần lưu ý căn cứ vào các yếu tố như yêu cầu cần đạt của bài học/chủ đề; nội dung dạy học, khả năng trình độ của đối tượng HS; điều kiện cơ sở vật chất, thiết bị phục vụ cho việc tổ chức các hoạt động dạy học; thời lượng để thực hiện cho bài học/chủ đề. Để các đặc điểm của Học thông qua chơi được thể hiện rõ nét, giáo viên khi lựa chọn các phương pháp, kỹ thuật dạy học cần chú ý một số điểm sau: (1) Ưu tiên sử dụng các phương pháp, kỹ thuật có ý nghĩa liên kết nội dung bài học với thực tiễn cuộc sống, nhu cầu, mong muốn khám phá, năng lực và sở thích của HS; (2) Các phương pháp, kỹ thuật phải đảm bảo kích thích tương tác và thi đua của HS để giờ học luôn sôi nổi, hào hứng; (3) Giáo viên thiết kế nội dung bài học thông qua một chuỗi các hoạt động với những câu hỏi gợi mở, tình huống có vấn đề; (4) Luôn đảm bảo sự phù hợp giữa vai trò tổ chức của giáo viên và hoạt động khám phá của HS một cách hài hòa; (5) Tăng cường sự tham gia của tất cả các đối tượng HS trong lớp bằng việc xây dựng mối quan hệ hợp tác nhóm trong học tập.

2.2.4. Thiết kế các hoạt động dạy học và hoàn thiện kế hoạch bài dạy

Tiến trình dạy học môn Tự nhiên và Xã hội theo cách tiếp cận Học thông qua chơi có thể được thiết kế theo quy trình được hướng dẫn trong công văn 2345/BGD&ĐT. Tiến trình đó bao gồm: Hoạt động mở đầu. Hoạt động hình thành kiến thức mới. Hoạt động

luyện tập, thực hành. Hoạt động vận dụng.

2.2.5. Kế hoạch bài dạy minh họa: Cây xanh quanh em (Tự nhiên và Xã hội lớp 1)

I. Yêu cầu cần đạt

* Sau bài học, HS: Nêu được tên một số cây và bộ phận bên ngoài của cây. Đặt được các câu hỏi đơn giản để tìm hiểu một số đặc điểm bên ngoài của cây xung quanh. Phân biệt được một số cây theo nhu cầu sử dụng của con người (cây bóng mát, cây ăn quả, cây hoa, ...)

* Có cơ hội hình thành và phát triển: Năng lực chung: Tự chủ và tự học (tự giác chuẩn bị đồ dùng học tập, cùng bạn tham gia làm việc nhóm); Giao tiếp và hợp tác (tự tin chia sẻ và giới thiệu đặc điểm của cây); Giải quyết vấn đề và sáng tạo (vẽ hoặc làm được mô hình cây cối dựa trên những vật liệu đã có). Phẩm chất: Yêu nước (yêu thiên nhiên, cây cối xung quanh); Chăm chỉ (chăm sóc các cây xanh quanh em hàng ngày).

II. Đồ dùng dạy học

Cây đang được trồng trong bầu hoặc chậu đất, có đủ thân, rễ, lá. Bộ tranh ảnh gồm các loài cây rau, cây hoa, cây bóng mát, ... đặc biệt là các loài cây có ở địa phương. Bảng phụ/ giấy A2. Một số bài hát, bài thơ nói về các loài cây. Bộ thẻ từ gồm các bộ phận của cây: thân, rễ, lá, hoa, quả (nếu có).

III. Các hoạt động dạy học chủ yếu

1. Hoạt động mở đầu

* **Mục tiêu:** Tạo không khí tươi vui, hào hứng dẫn dắt vào bài mới.

* **Cách tiến hành:** GV cùng HS hát và vận động theo nhạc bài "Lí cây xanh". GV dẫn dắt vào bài.

2. Khám phá kiến thức mới

Hoạt động 1. Tìm hiểu về các loại cây

* **Mục tiêu:** Tìm hiểu về các loại cây và bộ phận bên ngoài của cây và lợi ích của cây.

* **Cách tiến hành:** Giáo viên tổ chức dạy học qua trạm và giới thiệu: Sơ lược nội dung từng trạm; Nhiệm vụ thực hiện ở từng trạm; Quan sát; HS trao đổi với nhau về việc thực hiện nhiệm vụ của từng trạm; Hiệu lệnh thay đổi trạm. GV chia lớp thành 4 nhóm, các nhóm lần lượt bắt đầu từ một trạm được phân công.

* Trạm 1: Cây rau

- Giáo viên chuẩn bị các cây rau có ghi tên các loại rau như: rau ngót, rau muống, rau mồng tơi, rau cải, bắp cải, rau dền, ...

- Nhiệm vụ trạm 1: Quan sát và nêu tên mỗi cây rau. Nói với bạn về đặc điểm, hình dạng, màu sắc và lợi ích của mỗi cây rau.

* Trạm 2: Cây hoa

- Giáo viên chuẩn bị các loại cây hoa như: hoa hồng, hoa cúc, hoa đồng tiền,... hoặc tranh ảnh các loại cây hoa có ghi tên cây hoa dưới mỗi tranh hoặc gắn lên cây.

- Nhiệm vụ trạm 2: Quan sát và nêu tên mỗi cây hoa. Nói với bạn về đặc điểm, hình dạng, màu sắc và lợi ích của mỗi cây hoa.

* Trạm 3: Cây ăn quả

- Giáo viên chuẩn bị tranh ảnh, các tấm thẻ có các cây ăn quả như: cây chuối, cây cam, cây xoài, cây bưởi, ...

- Nhiệm vụ trạm 3: Quan sát và nêu tên mỗi cây ăn quả. Nói với bạn về đặc điểm, hình dạng, màu sắc và lợi ích của mỗi cây ăn quả

* Trạm 4: Cây bóng mát

- Giáo viên chuẩn bị tranh ảnh, các tấm thẻ có cây bóng mát như: bằng lăng, xà cừ, bàng, phượng vĩ, ...

- Nhiệm vụ trạm 4: Quan sát và nêu tên mỗi cây bóng mát. Nói với bạn về đặc điểm, hình dạng, màu sắc và lợi ích của mỗi cây bóng mát.

* Chia sẻ kết quả học tập sau khi đã đi qua 5 trạm: GV mời 4 HS, mỗi HS chia sẻ điều học được qua mỗi trạm: Nêu tên được một số loại cây điển hình trong các trạm, đặc điểm và ích lợi của mỗi nhóm cây đó.

3. Luyện tập và vận dụng**Hoạt động 2: Trò chơi “Tôi là cây gì?”**

* Mục tiêu: Phân biệt và khắc sâu được một số loại cây cho rau, hoa, quả, bóng mát. Phát triển năng lực ngôn ngữ, thuyết trình.

* Cách tiến hành

Giáo viên chuẩn bị những tấm ảnh các loài cây gắn úp lên trên bảng. Giao nhiệm vụ: HS sẽ xung phong lên bảng lấy 01 tấm ảnh, nêu đặc điểm, lợi ích của cây đó. HS dưới lớp sẽ đoán tên cây. Mỗi bạn nêu đúng tên cây sẽ mang về cho tổ 01 điểm. Nếu HS trả lời sai quyền trả lời dành cho các thành viên của tổ khác. GV tổng kết trò chơi

Hoạt động 3: Nhận biết một số bộ phận của cây

* Mục tiêu: Quan sát và nhận biết được một số bộ phận chính của cây: thân, rễ, lá, hoa và quả. Đặt câu hỏi và trả lời về các bộ phận bên ngoài của cây thông qua quan sát.

* Cách tiến hành

Áp dụng kỹ thuật ổ bi: GV tổ chức cho HS quan sát một số cây có đủ thân, rễ, lá và có thể có cây có hoa quả và chia lớp thành 4 ổ bi. HS chia sẻ những hiểu biết của mình theo gợi ý sau:

+ Cây gồm những bộ phận nào?

+ Tại sao có những lúc chúng ta nhìn thấy cây chỉ

có quả hoặc chỉ có hoa? Tại sao lại có cây không thấy có hoa ?

+ Nêu tên một loại cây? Cây đó có hoa và quả không? Hoa của chúng có màu gì? Quả của chúng có màu gì?

+ Tại sao chúng ta thường không nhìn thấy rễ cây?

- GV và HS cùng nhận xét và kết luận: Hầu hết các cây đều có rễ, thân, lá, hoa, quả.

Hoạt động 4: Vẽ tranh

* Mục tiêu: Củng cố và khắc sâu các bộ phận của cây. Viết hoặc vẽ lại các bộ phận chính của cây và giới thiệu với các bạn trong nhóm/lớp.

* Cách tiến hành: GV tổ chức cho HS vẽ một cây mà mình thích và viết tên các bộ phận của cây. Yêu cầu HS chia sẻ với các bạn trong nhóm sản phẩm của mình vừa hoàn thành. GV tổ chức cho HS báo cáo kết quả bằng kỹ thuật phòng tranh: HS trưng bày các sản phẩm quanh lớp học, tổ chức triển lãm để cùng xem và dán sticker vào một sản phẩm mình yêu thích nhất.

3. Hoạt động nối tiếp.

GV nhận xét, đánh giá tiết học, khen ngợi, biểu dương HS. Yêu cầu HS tiếp tục tìm hiểu về các loại cây rau, cây hoa, cây ăn quả, cây cho bóng mát và một số loài cây làm thuốc, cây lương thực có ở xung quanh nhà trường học và địa phương hoặc qua sách báo, Internet và chia sẻ với các bạn trong nhóm lớp.

3. Kết luận

Trong lớp học, sự đa dạng và tương tác tích cực trong lớp học chính là cơ hội để HS có những trải nghiệm thú vị, vui vẻ, từ đó giúp cho các em hình thành năng lực và phẩm chất. Học thông qua chơi là cách tiếp cận giáo dục có khả năng khai thác và sử dụng trong dạy học môn Tự nhiên và Xã hội nói riêng và các môn học, hoạt động giáo dục ở tiểu học nói chung. Cách tiếp cận này tạo cơ hội để HS được tham gia vào các hoạt động học tập gần gũi, có tính thực quan, vui vẻ và hấp dẫn.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông tổng thể*. Hà Nội

2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Tự nhiên và Xã hội*. Hà Nội

3. Hoàng Phê (chủ biên) (2010), *Từ điển Tiếng Việt*, Nhà xuất bản Từ điển Bách khoa.

4. Tổ chức VVOB tại Việt Nam, (2020), “*Báo cáo nghiên cứu Học thông qua chơi*”, The LEGO Foundation.

5. Tổ chức VVOB tại Việt Nam, (2023). *Tài liệu hướng dẫn học thông qua chơi cấp tiểu học*”, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.